

Сеткавыя навуковыя канферэнцыі маюць істотнае значэнне для карыстальнікаў з лінгвістычнага пункту гледжання, паколькі ўдзельнікі такога віду зносін маюць доступ да моўнай культуры іншых народаў, а шырокія зносіны з прадстаўнікамі розных дыскурсіўных супольнасцей дазваляюць развіваць гуманітарную адукацыю і стымулююць развіццё як роднай мовы, так і авалоданне замежнымі мовамі, дазваляюць набыць адпаведныя моўныя навыкі. На гэты аспект звяртаюць увагу метадысты, якія выкарыстоўваюць інтэрнэт у працэсе навучання адпаведным дысцыплінам.

Спецыфіка камп'ютэрнага этыкету патрабуе дэтальнага лінгвістычнага вывучэння, паколькі камп'ютэрныя зносіны сёння з'яўляюцца адным з вядучых спосабаў камунікацыі. Сацыялінгвістычнае вывучэнне этыкету ўключае асвятленне як моўных, так і пазамоўных сродкаў зносін для выяўлення сацыяльна значных адрозненняў у камунікацыйных сітуацыях, вызначэнне універсальных і нацыянальна-спецыфічных характарыстык этыкетных паводзін і параметраў этыкетнай варыятыўнасці.

Літаратура

1. Засурский, Я.Н. Информационное общество в России: парадоксы элитарного Интернета // Вестник Московского университета. Сер. 10. Журналистика. 2001. № 6. С. 4-13.
2. Землянова, Л.М. Зарубежная коммуникативистика в преддверии информационного общества. Толковый словарь терминов и концепций. М. Изд-во МГУ, 1999.
3. Collins A., Neville P. and Bielaczyc, K. The Role of Different Media in Designing Learning Environment // International Journal of Artificial Intelligence in Education. 2000, 11. P. 144-162.
4. Носик, А. СМИ в Интернете как бизнес и предприятие. URL: http://www.rus.ru/netcult/cathedra/20010203_nosik.html, 13.02.01.
5. Лукина, М.М. СМИ в домене РУ: хроника, цифры и типы // Вестник Московского университета. Сер. 10. Журналистика. 2001. № 6. С. 63-73.
6. Новак Т., Хоффманн Д. Новые метрики для новых СМИ: к разработке стандартов измерения Web-аудиторий // Гуманитарные исследования в Интернете. Под ред. А.Е. Войскунского. М.: Можайск-Терра, 2000. С. 192-249.
7. Штерн І.Б. Вибрані топікі та лексикон сучасной лінгвістыкі. – Київ: "АртЕк", 1998.

С.М. Якуба

ПАДРУЧНІК ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ Ў СІСТЭМЕ НАВУЧАННЯ ВУЧНЯЎ ЧАЦВЁРТАГА КЛАСА

Арыентацыя агульнаадукацыйнай школы на гуманізацыю навучання мае на мэце ўсебаковае развіццё асобы. На гэтым шляху ў якасці прыярытэтных напрамкаў пры вывучэнні беларускай мовы ў пачатковых класах вызначаюцца фарміраванне моўнай, маўленчай і лінгвакультуралагічнай кампетэнцый школьнікаў. Складнікам пастаўленай мэты з'яўляецца рэалізацыя задач па развіцці інтэлекту, мыслення, памяці, агульнаадукацыйных уменняў, творчых здольнасцей вучняў.

Сістэматычная работа па засваенні ведаў, уменняў і навыкаў па беларускай мове ў IV класе агульнаадукацыйных устаноў з рускай мовай навучання арганізуецца на аснове падручніка "Беларуская мова: 3 клас" (аўтары Валынец Т. М., Ратнікава І. Э., Роўда І. С., Шуба П. П.). Змест навучання, што прапануецца вучням чацвёртага класа, павінен забяспечыць той аб'ём

лінгвістычных ведаў, моўных і маўленчых уменняў і навыкаў, які дасць вучню элементарнае ўяўленне “пра сістэму мовы і некаторыя падсістэмы, пра функцыянаванне кожнага кампанента сістэмы мовы ў маўленні, пра агульныя заканамернасці камунікацыі” [1, с. 29].

Як і ў папярэдніх класах, педагогічны працэс арганізуецца на аснове прынцыпу асобасна арыентаванага навучання мове, пры якім асноўная ўвага скіравана на моўны і маўленчы вопыт школьнікаў, іх разумовыя і творчыя здольнасці, патэнцыяльныя магчымасці засваення мовы. Функцыянальная накіраванасць матэрыялу вызначае змест кожнага раздзела, што разгортваецца па дзвюх лініях (ведавай і дзейнаснай), якія, як зазначае М.Г. Яленскі, “перакрыжоўваючыся, ствараюць адзінае прадметнае поле: ведавая праекцыя забяспечвае кагнітыўную дзейнасць, а дзейнасная – практычнае асваенне моўных адзінак (навучальна-моўная дзейнасць), развіццё маўленча-камунікатыўных здольнасцей (маўленча-камунікатыўная дзейнасць)” [3, с. 91]. Пры тлумачэнні новага матэрыялу настаўнік, абапіраючыся на веды па рускай мове і ўлічваючы ступень навізны рэпрэзентуемага матэрыялу, асноўную ўвагу скіроўвае на засваенне беларускай лінгвістычнай тэрміналогіі, спецыфічныя моўныя з’явы, якія засвойваюцца ў параўнальна-супастаўляльным аспекце.

У аснову навучання пакладзены тэкстацэнтрычны падыход, пры якім арганізацыя пазнавальнай дзейнасці вучняў ажыццяўляецца на матэрыяле тэкстаў: вучні выяўляюць тыя або іншыя моўныя адзінкі, аналізуюць іх паводле асноўных характарыстык, адметнасці выкарыстання ў маўленні, вучацца ўжываць вывучаныя адзінкі ў вусных і пісьмовых выказваннях. Такім чынам, тэкст з’яўляецца сродкам і мэтай навучання. На матэрыяле тэксту развіваюцца маўленча-камунікатыўныя здольнасці (успрыманне на слых, чытанне, пісьмо, гаварэнне), фарміруюцца арфаграфічныя і пунктуацыйныя навыкі, лагічнае і вобразнае мысленне. Тэксты ярка выражанага этнакультуралагічнага зместу дапамагаюць настаўніку, не паслабляючы ўвагі да лінгвістычных ведаў і функцыянальна-семантычнага засваення моўных адзінак, развіваць моўную здагадку і актуалізаваць у свядомасці вучня не толькі інтралінгвістычную, а і экстралінгвістычную інфармацыю, садзейнічаюць выхаванню патрыятычных пачуццяў, маральна-этычных і духоўных якасцей.

З мэтай рэалізацыі асобаснага падыходу ў падручніку пададзена сістэма практыкаванняў, якая будзе садзейнічаць свядомаму засваенню беларускай мовы. Так, *пазнавальныя, класіфікацыйныя і аналітычныя практыкаванні* маюць на мэце фарміраваць у вучняў паняцце пра пэўную моўную ці маўленчую з’яву. Да *пазнавальных* адносяцца практыкаванні на пазнаванне ў прапанаваным тэксце вывучаемай моўнай з’явы, падбор уласных прыкладаў, абгрунтаванне прыналежнасці моўнай адзінкі да таго ці іншага разраду, лексіка-семантычнай групы, тыпу і інш. *Класіфікацыйныя* практыкаванні маюць на мэце групоўку моўных з’яў па пэўнай аснове, выяўленне памылак пры класіфікацыі моўных адзінак і інш. *Аналітычныя* практыкаванні прадугледжваюць частковы гука-літарны аналіз, марфалагічны, сінтаксічны разборы, а таксама разбор слова па саставе.

У падручніку пададзены разнастайны *правапісныя практыкаванні*, якія накіраваны на выпрацоўку ўменняў арфаграфічна правільна запісваць словы, ставіць знакі прыпынку, абгрунтоўваць напісанне.

Вучням прапануецца шэраг *маўленчых практыкаванняў*, на аснове якіх фарміруецца ўменне ўспрымаць гатовыя тэксты і ствараць уласныя. У якасці падрыхтоўчых маўленчых практыкаванняў пададзены тыя, пры выкананні якіх удасканалваецца ўменне вымаўляць гукі і іх спалучэнні, выразна чытаць тэксты, утвараць формы слоў, складаць і перабудоўваць словазлучэнні і сказы, замяняць адны канструкцыі іншымі, падбіраць сінонімы, антонімы, словы з пераносным значэннем і інш.

Вялікая ўвага ў падручніку надаецца практыкаванням, якія дапамагаюць выпрацоўваць уменне пераказваць і ствараць уласныя тэксты. Гэта заданні на адрозненне тэкстаў ад нятэкстаў, вызначэнне тэмы, асноўнай думкі тэксту, прычынна-выніковых сувязей у ім, адбор моўных сродкаў і інш.

І, зразумела, належнае месца ў сістэме падрыхтоўкі чацвёртакласнікаў адводзіцца практыкаванням *па развіцці звязнага вуснага і пісьмовага маўлення*. Праграмай па беларускай мове прадугледжана фарміраванне навыкаў маналагічнага маўлення, якое ажыццяўляецца падчас выказвання на лінгвістычную тэму (фармулёўка правіла, абгрунтаванне напісання арфаграм, пастаноўка знакаў пыпынку), пераказу тэксту, апавядання па серыі малюнкаў, апавядання на прапанаваную тэму, па пачатку, на аснове ўласнага вопыту вучняў і інш. Вучням чацвёртага класа прапануюцца толькі навучальныя пераказы, прычым на гэтым этапе вывучэння мовы школьнікі авалодваюць уменнем падрабязна пераказваць тэкст паводле прапанаванага і самастойна складзенага плана. На думку метадыстаў, “пераказ з’яўляецца адным з прыёмаў фарміравання і развіцця навыкаў маналагічнага маўлення, дзе тэкст выступае ў якасці маўленчага ўзору і службыць канвой для пабудовы выказвання” [2, с. 10]. Для пераказу даюцца тэксты апавядальнага характару з выразным сюжэтам, якія лёгка дзеляцца на сэнсавыя часткі.

У якасці навучальных падаюцца і згаданыя вышэй тыпы сачыненняў. Пры падрыхтоўцы да іх у падручніку у асноўным прапануюцца апорныя словы, словазлучэнні і выразы, пытанні, якія дапамагаюць пабудаваць выказванне.

Пры рэалізацыі пастаўленых на кожным уроку мэт, як стратэгічных, так і тактычных, настаўнік павінен памятаць пра захаванне міжузроўневых сувязей падчас засваення матэрыялу. Так, увага звяртаецца на фанетычны аспект (пад увагу бярэцца праца па вымаўленні гукаў і іх спалучэнняў, праца па рэдагаванні вуснага маўлення), лексічны аспект (тлумачэнне лексічнага значэння слоў (у тым ліку з выкарыстаннем тлумачальнага слоўніка), падбор сінонімаў, антонімаў, слоў з пераносным значэннем і інш.)), граматычны аспект (развіццё граматычнага ладу маўлення вучняў, засваенне адметных сінтаксічных канструкцый, граматычных формаў і інш.), правапісны аспект (удасканаленне навыкаў спісвання і запісу пад дыктоўку слоў, словазлучэнняў і сказаў у адпаведнасці з арфаграфічнымі і пунктуацыйнымі нормамаі, развіццё ўмення пісаць кантрольныя слоўнікавыя і тэкставыя дыктанты, карыстацца арфаграфічным слоўнікам).

Такім чынам, падручнік дае прастору для творчасці настаўніка ў выкарыстанні найбольш эфектыўных метадаў і сродкаў навучання. Галоўнае, каб падчас засваення розных тэм у вучняў узнікла жаданне вывучаць беларускую мову як мову тытульнай нацыі, мову, якая дапаможа не толькі пазнаёміцца з культурнымі і гістарычнымі здабыткамі Беларусі, а і далучыцца да сусветнай культуры.

Літаратура

1. Березин, Ю.Н., Попова, Е.Г. Гуманитаризация содержания профессионального естественнонаучного образования студентов в процессе преподавания лингвистических дисциплин / Ю.Н. Березин., Е.Г. Попова. – Самара: Из-во СГПУ, 2005. – 136с.

2. Даунене, З. П. Методические рекомендации к «Типовому учебно-методическому комплексу по русскому языку для IV класса национальной школы»: пособие для учителя; под общ. Ред. З.П. Даунене / З.П. Даунене, М. Н. Борисова, О.М. Александрова, Б.С. Гулакян. – М.: Академия педагогических наук СССР, 1985. –55 с.

3. Яленскі, М.Г. Лінгвадыдактычная парадыгма асобасна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе / М.Г. Яленскі. – Мінск: НІА, 2002. – 211 с.

С.М. Якуба

ТВОРЫ КЛАСІКАЎ НА ўРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Паколькі асноўнай адзінкай маўлення з'яўляецца тэкст, то менавіта яго прапануецца разглядаць у якасці найвышэйшай адзінкі навучання. Выкарыстанне тэкстаў у якасці апорнай, ключавой адзінкі курса беларускай мовы стварае ўмовы для такой практычнай дзейнасці вучняў, у ходзе якой фарміруюцца моўная, маўленчая і лінгвакультуралагічная кампетэнцыі.

Тэкстацэнтрны падыход пры вывучэнні моўных з'яў ужо даўно ўвайшоў у практыку навучання беларускай мове ў школе. Тэкст сапраўды з'яўляецца цэнтральным кампанентам структуры падручнікаў і дапаможнікаў па беларускай мове, на яго ўласцівасці, характарыстыкі і будову звяртаецца асноўная ўвага пры фарміраванні ў школьнікаў вызначаных праграмай ведаў, уменняў і навыкаў.

Разам з тым, на ўроках падагульнення і сістэматызацыі вывучанага матэрыялу настаўнікі часам скіроўваюць увагу вучняў не на працу з тэкстам, а на выкананне фармальна-граматычных заданняў. Аднак, як паказвае школьная практыка, комплексная праца з тэкстам на ўроках такога тыпу дапаможа ўсвядоміць сістэмны характар беларускай мовы, прасачыць узаемасувязь паміж яе адзінкамі, прымяніць тэарэтычныя веды на практыцы, што, безумоўна, будзе стымуляваць матывацыю навучання, развіваць цікавасць да прадмета, арганізоўваць творчы патэнцыял вучняў.

Такім чынам, на ўроках падагульнення і сістэматызацыі вывучанага тэкст выкарыстоўваецца як сродак стварэння адзінай прасторы для паглыблення і пашырэння ведаў пра сістэмныя сувязі і адносіны паміж моўнымі адзінкамі, пра асноўныя лінгвістычныя і маўленчыя паняцці; як сродак развіцця спосабаў дзейнасці, неабходных для глыбокага асэнсавання законаў і фактаў мовы; як сродак удасканалення арфаграфічных і пунктуацыйных навыкаў, розных відаў маўленчай дзейнасці і культуры маўлення, а таксама агульнаадукацыйных